

Сакі

ГАЛЕОН
СКАРБІВ
ТА ІНШІ ІСТОРІЇ

---

*Переклад з англійської
Андрія ПЕХНИКА*

Київ
“ЗНАННЯ”

ЖИТТЄ СВЯТОГО ВЕСПАЛУСА

— Розкажіть якусь історію, — попрохала баронеса, понуро дивлячись у вікно, за яким падав дощ; цей легкий, боязкий дощик, неначе робив вигляд, що от-от ущухне, натомість, як це зазвичай трапляється, він тривав уже більшу частину дня.

— Яку? — запитав Кловіс, ховаючи подалі молоток для гри в крокет.

— Достатньо правдиву, щоб бути цікавою, і вигадану настільки, аби не видаватися банальною.

Кловіс зручніше улаштувався на дивані, підмостивши під себе для зручності кілька подушок; він знав: баронесі подобалося, щоб гості почували себе комфортно, і вважав своїм обов'язком дотримуватися її бажання.

— Я ще не розповідав вам про святого Веспалуса? — перепитав він.

— Ви розповідали мені історії про великих князів, приборкувачів левів, про вдів фінансистів і листоношу з Герцеговини, — відповіла баронеса, — про жокея-італійця і гувернантку-аматорку, слід якої загубився у Варшаві; чула я від вас і декілька історій про вашу матінку, але про святого — ніколи.

— Ця історія трапилася дуже давно, — розпочав він, — у ті непривітні мінливі часи, коли багато людей були язичниками, інші — християнами, а переважна

більшість сповідувала ту релігію, якій судилось бути визнаною при дворі. Жив-був король на ім'я Хрікрос; він мав жахливу вдачу, натомість не мав спадкоємця; однак заміжня сестра забезпечила його цілим виводком племінників, з котрих він міг вибирати собі наступника. І найвідповіднішим для цього виявився шістнадцятирічний Веспалус, кандидатуру котрого і було схвалено королем. Зовнішністю він перевершував інших, вважався найкращим вершником і метальником списа, володів безцінним державним даром пройти повз прохача з таким виглядом, начебто його не помітив, а якби зауважив — неодмінно чимось обдарував би. Моя мати теж непогано володіє цим даром; вона може з посмішкою і без втрат для власного гаманця пройти крізь увесь благодійний базар, а наступного дня бідкатися у присутності його організаторів: “Якби ж я тільки знала, що ви потребуєте коштів” — вершина зухвалості. Так ось, Хрікрос був чистісінької води язичником і ревно поклонявся священним зміям, котрі водилися у священному гаю на пагорбі поблизу королівського палацу. Що ж до простих людей, то неофіційно їм дозволялось сповідувати будь-яку релігію, але в межах пристойності. Коли ж придворному трапилося б звернутися до нового культу, на нього подивились би зверхньо — як в образному розумінні, так і у прямому, оскільки галерею для глядачів було облаштовано довкола королівської ведемежої ями. От чому всі жахнулися і вибухнув величезний скандал, коли юний Веспалус з'явився одного разу на якійсь церемонії при дворі з чотками за поясом і у відповідь на сердиті розпитування заявив, що вирішив прийняти християнство або, в усякому випадку,

спробувати, що це таке. Коли б на його місці виявився інший племінник, то король, найімовірніше, звелів би зробити щось жахливе (покарати або вигнати ослушника), але з улюбленим Веспалусом він вирішив поводитися, мов сучасний батько, якому син проголосив, що обрав своїм фахом сцену. Послали за королівським бібліотекарем. Королівська бібліотека в ті дні була не надто численною, і хранитель королівських книг мав достатньо вільного часу. От чому до нього раз у раз зверталися з проханнями допомогти наставити на шлях істинний тих, хто тимчасово оступився.

“Ти повинен вплинути на принца Веспалуса, — мовив до нього король, — і вказати на помилковість його дій. Ми не можемо допустити, щоб спадкоємець корони подавав такий небезпечний приклад”.

“Але де я візьму необхідні для цього аргументи?” — запитав бібліотекар.

“Пошукай аргументи у королівських лісах і гаях, — сказав король. — А якщо не зумієш поєднати колючі спостереження з відповідними для цього випадку пекучими запереченнями, значить, ти — людина вельми слабких можливостей”.

Тож бібліотекар вирушив у ліс, назбирав там лозин і кропиви та зробив різки, проти яких безсилі будь-які аргументи, після чого прийшов до Веспалуса з наміром розтлумачити тому, наскільки безглуздо, протизаконно і, головне, непристойно той поводиться. Використаним аргументи справили настільки глибоке враження на юного принца, що впродовж багатьох тижнів нічого більше не було чути про його необачне прийняття християнства. А потім двір сколихнула ще одна ганебна

історія. Тоді, коли Веспалус повинен був разом з усіма волати до священних змій із благанням про милосердне покровительство та заступництво, він раптом завів гімн на честь святого Оділь з Клуні. Ця чергова витівка остаточно вивела короля з рівноваги; становище ставало зовсім безрадісним. Веспалус явно мав наміри і надалі упиратися у своїй ересі, що загрожувало небезпечними наслідками. Однак у його зовнішньому вигляді не простежувалося нічого незвичайного: обличчя не було блідим, мов у фанатика, а погляд — не загадковим, як у мрійника. Навпаки, він виглядав здоровішим за всіх придворних, вирізняючись стрункою міцною фігурою, здоровим виглядом, очима кольору стиглої тутової ягоди і темним волоссям, гладким та добре доглянутим.

— Саме таким ви хотіли бачити себе у шістнадцятирічному віці, — зіронізувала баронеса.

— Мабуть, моя матуся показувала вам мої ранні фото, — відповів Кловіс. Обернувши сарказм на комплімент, він продовжив розповідь:

— Король звелів ув'язнити Веспалуса у темниці на три дні й посадити на хліб та воду, щоб він лише чув, як пищать і б'ють крилами кажани, а в єдиному вузькому віконці бачив тільки хмари, котрі пропливають удалечінь. Частина суспільства, налаштована антиязичницьки, повела про мученика розмови, які не провіщали нічого хорошого. Що до їжі, то страждання в'язня були полегшені унаслідок недбалості охоронця, який кілька разів помилково залишав у камері принца власну вечерю, в яку входило варене м'ясо, фрукти і вино. Після того, як термін покарання закінчився, за Веспалусом було встановлено суворий нагляд для попередження подальших симптомів релігійної непокірності, адже ко-

роль вирішив боротися з будь-якою опозицією у такому важливому питанні, нехай навіть і стосовно рідного племінника. Коли ж це триватиме, казав він, то питання про спадкоємця корони доведеться переглянути.

Якийсь час все йшло добре; наближався день відкриття літніх змагань, і юний Веспалус був надто поглинений підготовкою до змагань з боротьби, бігу та метання списа, щоб мати час ще й для зіткнень на релігійному ґрунті. Але, врешті-решт, настала кульмінація літніх змагань — учасники зійшлися в ритуальному танці навколо гаю, де мешкали священні змії; Веспалус, так би мовити, бойкотував цей захід. Державній релігії було завдано відвертої образи, явно розрахованої на публіку, і навіть якби король і намагався цього не помітити, то не міг би собі цього дозволити. Він зачинився у себе на півтори доби і вдався до роздумів. Усі вважали, що він вирішує питання — стратити чи помилувати юного принца, хоча він лишень розмірковував над тим, яку страту обрати. Оскільки справа була вирішена й у будь-якому випадку очікувалось багато глядачів, то вартувало все влаштувати видовищніше й ефектніше.

“Якщо не брати до уваги його своєрідні релігійні уподобання, — сказав король, — і вперту прихильність до них, то у всьому іншому він милий і приємний хлопець, тож буде цілком доречним стратити його за допомогою крилатих солодких посланців”.

“Ваша величність має на увазі...” — почав королівський бібліотекар.

“Я маю на увазі, — перебив його король, — що його до смерті закусують бджоли. Королівські бджоли, зрозуміло”.

“Вельми витончена страта”, — вимовив бібліотекар.

“Витончена, вражаюча — і до того ж дуже болісна, — мовив король. — Вона відповідає усім вимогам, які лише можна побажати”.

Король особисто склав детальний план церемонії страти. Веспалуса мали роздягнути, зв'язати руки за спиною і кинути на один із трьох найбільших королівських вуликів так, аби щонайменший рух спричиняв гостру реакцію бджіл. За розрахунками короля, передсмертні муки мали тривати від п'ятнадцяти до сорока хвилин, хоча між рештою племінників виникли істотні розбіжності стосовно того, наскільки швидко настане смерть. Так чи інакше, всі зійшлися на одному: цей спосіб набагато кращий, аніж такі банальності, як вкидання засудженого до смердючої ведмежої ями, де його розривають кігті хижаків.

Однак трапилося так, що королівський бджоляр і сам мав схильність до християнства; крім того, він, як і більшість придворних, відчував симпатію до Веспалуса. Тому напередодні страти він почав видаляти жала у королівських бджіл; операція ця тривала і витончена, але він був чудовим майстром і, працюючи майже цілісіньку ніч, зумів “роззброїти” усіх чи майже усіх мешканців вуликів.

— Ось уже не думала, що живу бджолу можна позбавити жала, — недовіливо зауважила баронеса.

— У кожній професії є свої секрети, — відповів Кловіс, — а якщо їх немає, то це не професія. Так от, настав час страти; король і придворні зайняли свої місця, знайшлися місця і для численних глядачів цього не-

звичайного видовища. На щастя, королівська пасіка була просторою, і над нею підносилися тераси, котрі розташовувались навколо королівських садів; тому після зведення кількох помостів, там знайшлося місце для всіх. Веспалуса доставили на відкритий майданчик перед вулицями; він зашарівся від сорому й почував себе вельми збентеженим, але зовсім не виявляв невдоволення з приводу того, що перебував у центрі уваги.

— Та він не лише зовнішністю схожий на вас! — вигукнула баронеса.

— Не перебивайте мене на найцікавішому місці, — відгризнувся Кловіс. — Так от, його акуратно поклали на вулик, але не встигли тюремники відійти на безпечну відстань, як Веспалус одним різким і добре розрахованим рухом враз перекинув усі три вулики. Наступної ж миті його з ніг до голови обліпили бджоли; комахи з гіркотою і приниженням усвідомили, що саме тієї миті, коли до них прийшла біда, вони не здатні захищатися, і їм залишилося лише вдавати, наче вони жалять. Веспалус катулявся і корчився від сміху, бо лоскотання доводило його до нестями, а час від часу люто відмахувався і лаявся лихими словами, коли котрась із нечисленних бджіл, якій пощастило уникнути роззброєння, доводила свій протест до логічного завершення. Глядачі ж дивувалися, що він не виявляв ознак передсмертної агонії. Коли бджоли, згуртувавшись роями, втомлено облишили його тіло, воно виявилось таким же білим і гладким, як і до початку випробування; шкіра матово переливалася на сонці, адже численні бджолині ніжки залишили на ній медові сліди, і лише в небагатьох місцях укусів виднілися маленькі червоні плямочки. Було

очевидно, що трапилося диво, і в натовпі почали наростати вигуки подиву та захоплення. Після того, як Веспалуса відвели у бік, король, звелівши чекати подальших розпоряджень, мовчки віддалився у свої покої, щоб спожити денну трапезу, впродовж якої не забув добряче попоїсти і ще краще випити, наче й не трапилося нічого незвичайного. Після обіду він послав за королівським бібліотекарем.

“Чому так сталося?” — запитав король.

“Ваша величносте, — відповідав придворний, — тут або щось не так із бджолами”.

“З моїми бджолами все так, — гордовито мовив король, — це мої найкращі бджоли”.

“Або ж, — продовжив бібліотекар, — Веспалус, на жаль, має рацію”.

“Якщо Веспалус має рацію, тоді, виходить, помиляюся я”, — сказав король.

Бібліотекар змовчав. Швидкі відповіді виявлялися згубними для багатьох; однак для декого з нещасних придворних сумно закінчувалася і невчасно витримана пауза.

Забувши про стриманість, притаманну високому становищу, і про золоте правило, згідно з яким після ситного обіду рекомендується дати відпочинок розуму і тілу, король накинувся на хранителя королівських книг і заходився нестримно бити його по голові спочатку шахівницею зі слонової кістки, відтак олов'яним глеком для вина, а потім і мідним свічником; він кілька разів жбурнув його на залізну підставку для факелів і тричі змусив у страху оббігти довкола банкетної зали. Врешті наздогнав нещасного, схопив за чуприну і поволік дов-

гим коридором. Підтягнувши бібліотекаря до вікна, він викинув його надвір.

— Він сильно постраждав? — запитала баронеса.

— Не стільки постраждав, скільки здивувався, — відповів Кловіс. — Бачте, вся річ у тому, що король був сумновідомий нестримною вдачею. Але оце вперше він виявив таку активність після доброго обіду. Бібліотекар багато днів не підводився з ліжка — наскільки мені відомо, урешті-решт, він, здається, все ж оклигав, а ось Хрікрос сконав того ж вечора. Що ж стосується Веспалуса, то не встиг він змити сліди меду зі свого тіла, як до нього спішно з'явилася депутація, щоб змочити миром його голову. Після того, як у всіх на очах відбулося диво і на престол зійшов правитель-християнин, ніхто вже не дивувався, що натовп неофітів почав поповнювати лави прибічників нової віри. Єпископ, терміново висвячений у сан, валився з ніг від втоми, здійснюючи обряди хрещення у поспіхом зведеному соборі святого Одільо. А хлопець, що ще вчора був мучеником, перетворився на шанованого святого, популярність котрого привертала в столицю натовпи паломників. Веспалус з головою занурився у підготовку до ігор і атлетичних змагань, котрі влаштували на знак початку його правління, і у нього не залишалось часу на те, щоб стежити, які релігійні пристрасті вирують навколо; вперше він звернув увагу на існуючий стан справ, коли гофмейстер (новоспечений і вельми ревний член релігійної общини) подав йому для схвалення проект церемонії, під час якої передбачалося вирубати гай, де мешкали священні змії.

“Вашій величності буде надана честь першому зрубати дерево спеціально освяченою сокирою”, — улесливо промовив придворний.

ЗМІСТ

Житіє святого Веспалуса	3
Тигр пані Пеклтайд.....	14
Втеча леді Бастейбл.....	20
Полотно.....	25
Цап у городі	30
Вовчиця.....	40
Відчинене вікно.....	49
Галеон скарбів	54
Метод Шарца-Меттерклюма.....	60
Дотик реалізму.....	68
Візантійський омлет.....	76
Мрійник	82
Заборонені шуліки	88
Ставка	94
Місце для вола	100
Найкращий захист	107

Лось.....	114
Годі писати!.....	122
Вовки Чернограцу.....	128
Луї.....	135
Спокута.....	142
Примарний ланч.....	150
Доля.....	156
Тоберморі.....	163